

UNESCO
United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization,
UIL
UNESCO Institute for Lifelong Learning

TREĆI GLOBALNI IZVJEŠTAJ O UČENJU I OBRAZOVANJU ODRASLIH

**Uticaj učenja i obrazovanja odraslih na zdravlje i blagostanje;
zapošljavanje i tržište rada; društveni život, građanstvo i život u zajednici**

PREDGOVOR

Treći Globalni izvještaj o učenju i obrazovanju odraslih/Global Report on Adult Learning and Education (GRALE III) *zatiče nas u vremenu kada međunarodna zajednica ulaže napore u ostvarenje Agende za održivi razvoj 2030. Ističući značaj koji učenje i obrazovanje odraslih može imati u brojnim sektorima društva, uvjerena sam da će ovaj izvještaj biti vrijedno oruđe za postizanje ciljeva nove globalne agende.*

Sva tri GRALE izvještaja predstavljaju referentne dokumente zagovaranja, pružaju informacije za analitičare i nosioce političkih odluka, te podsjećaju države članice da su 2009. godine na Šestoj međunarodnoj konferenciji o obrazovanju odraslih (CONFINTEA VI) preuzele obavezu da pomognu pri monitoringu implementacije Belémskog okvira za akciju (BFA).

UGRALE III će tvorci politika naći visokokvalitetne dokaze za opravdanost politika, strategija i budžetskih proračuna. Interesne skupine će naći uvjerljive argumente u prilog tvrdnji da učenje i obrazovanje odraslih promovira održiv razvoj, zdravija društva, bolja radna mjesta i aktivnije građanstvo. Istraživači će pronaći ishodišta i ideje za buduća istraživanja.

Ovaj izvještaj ima tri cilja: kao prvo, analizirati rezultate monitoringa UNESCO-vih država članica i ustanoviti da li države ispunjavaju obaveze preuzete na CONFINTEA VI; drugo, jačati poziciju učenja i obrazovanja odraslih uz pomoć dokaza o pozitivnom utjecaju na zdravlje i blagostanje,

zapošljavanje i tržište rada, te društvo, građanstvo i zajednicu; i treće, stvoriti platformu za debatu i akciju na nacionalnim, regionalnim i globalnim nivoima.

U GRALE III možemo vidjeti da države izvještavaju o napretku u implementaciji svih oblasti BFA. Pa ipak, još uvijek imamo 758 miliona odraslih, uključujući 115 miliona osoba u dobi od 15 do 24 godine, koji ne znaju čitati ili napisati jednostavnu rečenicu. Većina zemalja je „promašila” cilj Obrazovanja za sve da se postigne 50 % poboljšanja po pitanju pismenosti odraslih do 2015. godine. Pismenost i bazične vještine odraslih ostaju glavni prioritet u većini zemalja bez obzira na prihod.

Rodna nejednakost je sljedeći veliki razlog za zabrinutost. Većina onih kojima nije omogućeno školovanje su djevojčice, 9,7 % širom svijeta u poređenju sa 8,3 % dječaka. Također, većinu (63 %) odraslih sa niskim stupnjem pismenosti čine žene. Obrazovanje je od vitalnog značaja za ljudska prava i dostojanstvo i pokretač je osnaživanja. Obrazovanje žena snažno utiče na porodice i obrazovanje djece, te ekonomski razvoj, zdravlje i građanski angažman u društvu.

U iskoraku naprijed, učenje i obrazovanje odraslih mora biti dio holističkog, međusektorskog pristupa. To zahtijeva aktivnost diljem sektora s obzirom na nužnost snažnijih partnerstava. Moramo nastaviti informiranje svih sektora o esencijalnoj važnosti obrazovanja općenito.

Monitoring i evaluacija učenja i obrazovanja odraslih su neophodni. S obzirom na to da se učenje i obrazovanje često odvija u nedokumentiranim neformalnim i informalnim uvjetima, teško je napraviti preciznu procjenu. Moramo nastaviti s pojačavanjem vidljivosti učenja u svim oblicima i stremiti bližem praćenju i prikupljanju tačnih informacija za što učinkovitije informiranje nosilaca odluka.

U novembru 2015., na 38. zasjedanju UNESCO-ove Generalne konferencije, države članice su usvojile revidirane Preporuke za razvoj obrazovanja odraslih (1976.). Pod nazivom „Preporuke za učenje i obrazovanje odraslih”, ovo revidirano izdanje će biti vodič za širenje jednakih prilika za učenje, za mlade i odrasle širom svijeta. Uvjerena sam da kako BFA tako i Preporuke predstavljaju snažno oruđe za promociju učenja i obrazovanja odraslih kao dijela Agende obrazovanja 2030.

Počevši od 2017., nosioci odluka na visokom nivou će se sastati s ciljem srednjoročnog preispitivanja CONFINTEA-e VI. GRALE III predstavlja izvor informacija za prikaz stupnja napretka implementacije BFA od 2009. godine. Također će pomoći učesnicima da se pripreme za promociju učenja i obrazovanja odraslih kao dijela Agende 2030 i Okvira za akciju.

U završnici želim zahvaliti direktoru UNESCO-ovog Instituta za cjeloživotno učenje, gospodinu Arneu Carlsenu, za njegovo liderstvo. On je predvodio ovaj projekt od samoga početka, pružajući smjernice i intelektualni pravac i koordinirajući istraživačke timove, uposlenike i partnere. Duboko sam zahvalna svim našim partnerima za njihov značajan doprinos ovom radu koji će, sigurna sam, potaći diskusiju, izgraditi nova partnerstva i ojačati angažman.

Irina Bokova

Generalna direktorica UNESCO-a

KLJUČNE PORUKE

1.

DRŽAVE IZVJEŠTAVAJU O NAPRETKU U SVIM PODRUČJIMA BELÉMSKOG OKVIRA ZA AKCIJU 2009.

- **Politika:** 75 % zemalja izvještava da su njihove politike učenja i obrazovanja odraslih (ALE) značajno unaprijeđene od 2009. godine. Njih 70 % provodi nove politike. Velika većina zemalja (85 %) navela je da su njihovi glavni politički prioriteti bili pismenost i bazične vještine. 71 % zemalja izvještava da su uspostavljeni politički okviri za priznavanje, validiranje i akreditiranje neformalnog i informalnog učenja.
- **Upravljanje:** 68 % zemalja izvještava da se provode konsultacije između tvoraca politika i civilnog društva kako bi se osiguralo da su programi ALE usklađeni s potrebama polaznika.
- **Finansiranje:** za ALE se još uvijek izdvaja mali dio javnih sredstava: 42 % zemalja troši manje od 1 % javnog budžeta za obrazovanje na ALE, a samo 23 % zemalja troši više od 4 %. Međutim, 57 % zemalja i 90 % zemalja sa niskim prihodom planira povećati javna ulaganja u ALE.
- **Participacija:** stopa participacije je povećana u tri od pet zemalja, ali je još uvijek previše odraslih isključeno iz programa učenja i obrazovanja odraslih. Skoro jedna od pet zemalja navodi da nemaju informacije o promjenama u stopi participacije.
- **Kvalitet:** 66 % zemalja prikuplja informacije o stopi završetka, a 72 % o certifikaciji. 81 % zemalja nudi programe obučavanja i usavršavanja edukatora za odrasle.

Kompletni rezultati istraživanja mogu se naći na <http://uil.unesco.org/grale>. Ova web-stranica će pomoći analitičarima da steknu potpuniji uvid u globalno stanje oblasti učenja i obrazovanja odraslih.

2.

UČENJE I OBRAZOVANJE ODRASLIH SU KLJUČNE KOMPONENTE CJELOŽIVOTNOG UČENJA I ZNAČAJNO ĆE DOPRINIJETI OSTVARENJU AGENDE ZA ODRŽIVI RAZVOJ 2030

- *GRALE III* pokazuje da ALE (učenje i obrazovanje odraslih) donosi značajnu dobrobit u različitim područjima. Mnoge zemlje izvještavaju o povećanju dokaza da ALE pozitivno utiče na zdravlje i blagostanje, zapošljavanje i tržište rada, te društveni život, građanstvo i život u zajednici.
- Pismenost je ključna za razvoj vještina, a 65 % zemalja je identificiralo nepismenost kao glavni faktor usporavanja pozitivnog učinka učenja i obrazovanja odraslih na zdravlje i blagostanje. Pismenost je također neophodna za učinkovito i sigurno funkcioniranje radnika na radnim mjestima. Nadalje, dvije trećine zemalja koje su sudjelovale u istraživanju provedenom u svrhu izrade *GRALE III* navode da programi opismenjavanja pomažu u razvoju demokratskih vrijednosti, mirne koegzistencije i solidarnosti u zajednici.
- 35 % zemalja navodi da slaba međuresorna saradnja usporava pozitivan učinak ALE-a na zdravlje i blagostanje. Samo jedna trećina zemalja navodi da postoje koordinaciona tijela za međuresornu ili međusektorsku saradnju, koja promoviraju ALE u kontekstu ličnog zdravlja i blagostanja.
- 64 zemlje koje su sudjelovale u istraživanju za *GRALE III* navode da nedostatak ili neprimjerena raspodjela finansijskih sredstava značajno umanjuju utjecaj učenja i obrazovanja odraslih na zdravlje i blagostanje.
- Više od polovine zemalja se slaže da ALE može imati „umjeren” do „jak” utjecaj na zapošljivost.
- Oko 53 % zemalja navodi da je baza znanja na tržištu rada, koja proizlazi iz ALE-a, poboljšana.

- Devet od deset zemalja navodi da, u odnosu na 2009. godinu, sada znaju više o utjecaju ALE-a na društvo i zajednicu.
- ALE ima snažan utjecaj na aktivno građanstvo, politiku, socijalnu koheziju, različitost i toleranciju te stoga pozitivno doprinosi društvenom životu i životu u zajednici.

3.

NIVOI PISMENOSTI ODRASLIH OSTAJU ALARMANTNO NISKI

- Oko 758 miliona odraslih, od kojih je 115 miliona u dobi od 15 do 24 godine, još uvijek ne zna čitati ili napisati jednostavnu rečenicu. Većina zemalja je „promašila” cilj *Obrazovanja za sve* da se postigne 50 % poboljšanja na nivoima pismenosti odraslih do 2015. godine; samo 39 zemalja je postiglo cilj.
- 85 % zemalja navodi da su pismenost i bazične vještine bile glavni prioritet u njihovim programima ALE. U većini zemalja, tvorci politika učenja i obrazovanja odraslih i provajderi posebnu pažnju posvećuju odraslima s niskim stupnjem pismenosti i bazičnih vještina. Postizanje stručnosti u oblasti pismenosti i bazičnih vještina ostaje glavni prioritet u velikoj većini zemalja, bez obzira na prihod.

4.

RODNA NEJEDNAKOST JOŠ UVIJEK ZABRINJAVA

- Nejednakost u smislu podrške i vrednovanja obrazovanja žena i njihovog sticanja kvalifikacija ostaje dominantan problem. Većina onih kojima nije omogućeno školovanje su djevojčice, 9,7 % širom svijeta u poređenju sa 8,3 % dječaka. Također, većinu (63 %) odraslih s niskim stupnjem pismenosti čine žene.
- Ipak, neki podaci obećavaju, kao naprimjer da u 44 % zemalja koje su učestvovala u istraživanju žene koriste programe ALE više od muškaraca. Međutim, oko 24 % zemalja nije raspolagalo

potrebnim informacijama. Unapređenje rodne ravnopravnosti je od ključne važnosti, jer kako poboljšanje individualnih života tako i obrazovanje žena ima snažne sekundarne efekte na njihove porodice i obrazovanje njihove djece. Obrazovanje žena također ima jakog utjecaja na ekonomski razvoj, zdravlje i građanski angažman.

5.

UPRKOS PRIMJETNOM NAPRETKU PROCESA MONITORINGA I EVALUACIJE OD 2009., OSNOVNI PODACI O UČENJU I OBRAZOVANJU ODRASLIH SU JOŠ UVIJEK NEPRIKLADNI, A STOGA SE I PRAVI EFEKTI POGREŠNO INTERPRETIRAJU

- Problemi vezani za podatke su prisutni u svim regijama svijeta, čak i tamo gdje se koriste razvijeni informacijski sistemi. *GRALE III* poziva na diskusiju o tome kako na najbolji način osmisliti sisteme koji će: a) prepoznati probleme koji predstoje prikupljanju podataka; b) biti prilagođeni trenutnim i budućim finansijskim i ljudskim resursima zemalja.

6.

POGLED U BUDUĆNOST (2030.): KAKO UČENJE I OBRAZOVANJE ODRASLIH (ALE) MOŽE PRIPREMITI LJUDE ZA ZAHTJEVE BUDUĆNOSTI

- Tokom sljedećih 15 godina i nakon toga, države će se susretati s kompleksnim izazovima vezanim za problematiku migracija, zapošljavanja, neravnopravnosti, ekološke održivosti i ubrzanih tehnoloških promjena. ALE (učenje i obrazovanje odraslih) je centralna komponenta javnih politika koja može pomoći da se odgovori na ove izazove. ALE doprinosi prevenciji konflikta i siromaštva, pomaže ljudima da nauče živjeti zajedno, da budu zdravi i napreduju, bez obzira na ekonomsku, društvenu i kulturnu pozadinu. ALE značajno pomaže ljudima u kontinuiranom unapređenju znanja i vještina tokom cijelog života kako bi se održali kao zdravi i produktivni članovi društva.

- Agenda za održivi razvoj 2030. sadrži i obećanje svjetskih lidera da će „omogućiti cjeloživotno učenje za sve”, unaprijediti pismenost odraslih i jačati druge neophodne vještine i znanja. ALE će doprinijeti svim ciljevima održivoga razvoja, od suzbijanja siromaštva do hvatanja u koštac s degradacijom okoliša.
- Belémški okvir za akciju (BFA) i Preporuke za učenje i obrazovanje odraslih (RALE) će biti važni alati za promociju ALE-a u godinama koje predstoje. *GRALE* će pratiti implementaciju i BFA-a i RALE-a. Ovi komplementarni okviri će pomoći internacionalnoj ALE zajednici pri upravljanju razvojem ALE politika i praksi u državama članicama UNESCO-a. Srednjoročna revizija CONFINTEA-e VI, zakazana za 2017. godinu, će omogućiti zemljama promociju ALE-a kao integrativnog dijela Okvira za akciju *Obrazovanje 2030.*

SAŽETAK

UVOD:

SVIJET UČENJA I OBRAZOVANJA ODRASLIH

Treći Globalni izvještaj o učenju i obrazovanju odraslih (*GRALE III*) sadrži vrijedne podatke i praktične primjere koji demonstriraju kako učenje i obrazovanje odraslih (ALE) pomaže ljudima da postanu i ostanu zdraviji, poboljšaju ekonomske prilike te budu informirani i aktivni građani, bez obzira u kojem dijelu svijeta žive.

Tvorci politika širom svijeta prepoznaju važnost učenja i obrazovanja odraslih. Većina od 139 zemalja, uključenih u istraživanje provedeno u svrhu izrade *GRALE-a III*, pozitivno gledaju na potencijal koji ima ALE te mnoge navode i pozitivne primjere (vidi Okvir 1).

Svjetski lideri su 2015. godine obećali poticati ALE, o čemu svjedoče brojni transformativni međunarodni dokumenti, uključujući Preporuke za učenje i obrazovanje odraslih (2015.); Agendu za održivi razvoj 2030.; i Okvir za akciju Obrazovanje 2030.

Obećanja koja sadrže ovi sporazumi temelje se na Belémskom okviru za akciju (BFA) iz 2009., usvojenom od 144 zemlje na Šestoj međunarodnoj konferenciji o učenju i obrazovanju odraslih u Brazilu. U okviru BFA predstavnici zemalja su se dogovorili da će raditi na unapređenju ALE-a u pet oblasti: politika, upravljanje, finansiranje, participacija i kvalitet.

Okvir 1

Prednosti učenja i obrazovanja odraslih: nekoliko primjera

- Na Filipinima su ALE programi vezani za promociju dojenja i prehrambene potrebe novorođenčadi pomogli u smanjenju smrtnosti novorođenčadi.
- U Sjedinjenim Američkim Državama je uz pomoć ALE-a došlo do poboljšanja ponašanja u pogledu zaštite okoline i unapređenja pismenosti.
- U Kini su fizičke vježbe i muzičke aktivnosti pomogle odraslima da poboljšaju svoje mentalno zdravlje i otpornost.
- Brojne studije u Evropi pokazuju da ALE donosi ekonomsku dobit poslodavcima.

1.

GRALE III: PREGLED

Prvi cilj ovog izvještaja je monitoring implementacije Belémskog okvira za akciju na koju su se zemlje obavezale. U **Poglavlju 1** ispituje se svaka od pet akcijskih oblasti i to uglavnom na osnovu odgovora 139 zemalja koje su sudjelovale u istraživanju za *GRALE III*.

Drugi cilj izvještaja je ispitati vezu između ALE-a (učenja i obrazovanja odraslih) i ishoda u tri važne domene: zdravlje i blagostanje (**Poglavlje 2**); zapošljavanje i tržište rada (**Poglavlje 3**); društveni, građanski i život u zajednici (**Poglavlje 4**). Kako za analizu podataka istraživanja provedenog u svrhu monitoringa tako je i u svakom poglavlju konsultirana relevantna literatura, predstavljene su informativne studije slučaja i ubjedljivi razlozi za dalje investiranje u ALE.

Treći cilj izvještaja je usmjeravanje tvoraca politika i praktičara na putu koji predstoji. **Poglavlje 5** sumira saznanja iz tri *GRALE* izvještaja objavljena od 2009. godine. Ovdje se također razmatraju i potencijalne posljedice glavnih šest globalnih trendova na ALE. **Poglavlje 6** ispituje na koji način je ALE zastupljen u Ciljevima održivog razvoja. Ističu se i principi i preporuke u oblasti politike, koje bi zemlje trebale razmotriti, imajući u vidu srednjoročnu reviziju CONFINTEA-e VI koja će se provesti u 2017. godini.

2.

MONITORING NAPRETKA U UČENJU I OBRAZOVANJU ODRASLIH: BELÉMSKI OKVIR ZA AKCIJU

U svrhu monitoringa učenja i obrazovanja odraslih (ALE) od 2009., 195 zemalja članica UNESCO-a je kompletiralo anketu od 75 pitanja u 2015. Anketa je kreirana u saradnji sa stručnjacima UNESCO-ovog Instituta za statistiku, UNESCO-ovog Globalnog monitoring izvještaja o obrazovanju, Svjetske zdravstvene organizacije, Međunarodne organizacije rada i Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj. Pitanja su obuhvatala svaku od pet akcionih oblasti definiranih u Belémskom okviru za akciju. Ukupno, 139 zemalja (71 % zemalja članica UNESCO-a) je popunilo cijelu ili veći dio ankete. Njihovi odgovori nude značajan uvid u razvoj i trendove u ALE-u.¹

Na početku ankete je trebalo navesti da li u zemljama postoje službene definicije učenja i obrazovanja odraslih i, ako postoje, kako su se mijenjale od 2009. godine.

- 75 % zemalja navodi da imaju službenu definiciju za ALE. U Južnoj Americi i Karibima u 84 % zemalja postoje definicije; u Sjevernoj Americi i Zapadnoj Evropi samo u 52 %.
- 13 % zemalja je od 2009. godine značajno izmijenilo definicije učenja i obrazovanja odraslih. U 62 % zemalja se definicije nisu mijenjale, dok su u 25 % minimalno izmijenjene.

¹ *GRALE III* ističe ključne rezultate ankete. Tamo gdje su rezultati prikazani kao postotak radi se o proporciji zemalja koje su odgovorile na neko specifično pitanje. Rezultati cijelog istraživanja su dostupni na web-stranici www.uil.unesco.org/grale

75 % zemalja izvještava o značajnom unapređenju njihovih politika i zakona o učenju i obrazovanju odraslih od 2009. godine.

3.

JAČANJE POLITIČKE PREDANOSTI UČENJU I OBRAZOVANJU ODRASLIH

Belémski okvir za akciju poziva zemlje na političku predanost učenju i obrazovanju odraslih (ALE), odnosno obavezu u smislu donošenja i prilagođavanja politika i zakonodavstva. U istraživanju za *GRALE III* ispitano je da li je došlo do unapređenja politika od 2009. godine. Također je postavljeno pitanje o važnim političkim ciljevima, kao što su poboljšanje pismenosti i bazičnih vještina; inkluzija marginaliziranih grupa; priznavanje, validacija i akreditacija neformalnog i informalnog učenja.

- 75 % zemalja navodi da su od 2009. značajno unaprijedili ALE politike i zakonodavstvo. U 70 % su usvojene nove politike.
- Za 85 % zemalja su pismenost i bazične vještine glavni prioritet u ALE programima. Međutim, u Centralnoj i Istočnoj Evropi oni su u samo 57 % zemalja najviši prioritet.
- 81 % zemalja navodi da su njihove politike usmjerene na odrasle s niskim nivoom pismenosti i bazičnih vještina. Ipak, nekoliko grupa ostaje marginalizirano: ALE politike su u samo 18 % zemalja prilagođene etničkim, jezičkim i vjerskim manjinama; samo 17 % migrantima i izbjeglicama; i samo 17 % osobama s invaliditetom.
- 41 % zemalja navodi da su i prije 2009. godine postojali zakonski okviri za priznavanje, validaciju i akreditaciju neformalnog i informalnog učenja. 30 % zemalja je uspostavilo zakone nakon 2009., dok 29 % taj posao još uvijek ima pred sobom.

4.

POBOLJŠATI UČINKOVITOST UPRAVLJANJA UČENJEM I OBRAZOVANJEM ODRASLIH

U Belémskom okviru za akciju države su se zavjetovale da će uspostaviti strukture upravljanja koje će unaprijediti učinkovitost, transparentnost i jednakost u učenju i obrazovanju odraslih (ALE). Anketa za *GRALE III* obuhvatala je i pitanja o tome da li je ALE decentraliziran s nacionalnog na regionalne i lokalne nivoe; da li su relevantne interesne strane uključene u razvoj, implementaciju i evaluaciju politika i programa učenja i obrazovanja odraslih; i da li je unaprijeđena međuministarska saradnja u oblasti učenja i obrazovanja odraslih.

**60% zemalja navodi da je od 2009. godine
stopa participacije porasla,
ali se za ALE još uvijek izdvaja mali dio javnih sredstava.**

- 42 % zemalja se slaže da je od 2009. ALE postao u većoj mjeri decentraliziran, dok se 26 % dijelom slaže. 32 % se ne slaže ili se dijelom ne slaže. Iskustva različitih zemalja sugeriraju da decentralizacija funkcionira bolje ako nacionalne institucije osiguraju koordinaciju, finansijska sredstva i strukture upravljanja, te implementaciju programa i identifikaciju obrazovnih potreba.
- 68 % zemalja navodi da se od 2009. kontinuirano provode konsultacije sa nosiocima odluka i civilnim društvom po pitanju ALE politika.
- Skoro 90 % zemalja navodi da je međusektorska koordiniranost u pogledu učenja i obrazovanja odraslih ojačala u odnosu na 2009. godinu.

5.

OSIGURAVANJE PRIMJERENOG FINANSIRANJA UČENJA I OBRAZOVANJA ODRASLIH (ALE)

Belémski okvir za akciju (BFA) uključuje nekoliko obaveza vezanih za finansiranje ALE-a. Uporedo s povećanjem javnih ulaganja generalno, BFA poziva na razvoj integriranih strategija finansiranja, bolje poticaje za pokretanje biznisa, ulaganja NVO-a i pojedinaca u ALE, te više pažnje za ranjive i marginalizirane grupe stanovništva.

- Za učenje i obrazovanje odraslih se odvaja relativno mali dio od ukupnih javnih izdvajanja za obrazovanje. 42 % zemalja troši manje od 1 % javnog budžeta za obrazovanje na ALE, a samo 23 % izdvaja više od 4 %.
- 46 % zemalja navodi porast ulaganja u ALE od 2009. do 2014. godine, a 13 % bilježi pad ovih ulaganja.
- Postoje i neke pozitivne naznake za budućnost: 57 % zemalja i 90 % zemalja s niskim prihodom navodi da je planirano povećanje ulaganja u ALE.
- Zemlje iz svih regija su razvile inovativne mehanizme za finansiranje učenja i obrazovanja odraslih.

6.

DOSTUPNOST I PARTICIPACIJA U UČENJU I OBRAZOVANJU ODRASLIH (ALE)

U Belémskom okviru za akciju predstavnici zemalja su pristali poduzeti mjere za povećanje participacije u ALE programima, te povećati mogućnosti/prilike za učenje za žene i ugrožene grupe, uključujući etničke manjine, izbjeglice, migrante i osobe koje žive u siromaštvu ili u udaljenim ruralnim područjima.

- Bilježi se pozitivan trend u sveukupnoj stopi participacije u ALE. 60 % zemalja navodi porast od 2009. godine, a samo 7 % navodi da je stopa participacije u opadanju.

- Razlika u participaciji u pogledu spolova generalno se smanjuje. Međutim, muškarci češće sudjeluju u programima formalnog tehničkog i stručnog obrazovanja, a žene u neformalnim programima ALE-a.
- 50 % zemalja izvještava da se, u odnosu na 2009., povećala stopa participacije mladih koji nisu u procesu obrazovanja niti su zaposleni ili uključeni u neki vid obuke. 28 % zemalja navodi da se stopa participacije starijih odraslih povećala.
- Podaci o participaciji još uvijek nisu adekvatni. 62 % zemalja nije navelo podatke o participaciji etničkih, vjerskih i jezičkih manjina. 56 % nije navelo podatke o migrantima i izbjeglicama, dok 46 % nije navelo podatke o osobama s invaliditetom.

7.

UNAPREĐENJE KVALITETA UČENJA I OBRAZOVANJA ODRASLIH

Monitoring istraživanje provedeno za *GRALE-a III* razmatra nekoliko načina za unapređenje kvaliteta učenja i obrazovanja odraslih (ALE). Oni uključuju: sistematsko prikupljanje informacija o ishodima ALE-a; programe obrazovanja i obučavanja edukatora; zahtjev za inicijalnim kvalifikacijama edukatora; usavršavanje i kontinuirana obuka edukatora; istraživanje i analiza u oblasti učenja i obrazovanja odraslih.

- Većina zemalja sistematski prati administrativne ishode učenja i obrazovanja odraslih: 72 % prikuplja informacije o izdatim certifikatima i stečenim kvalifikacijama, dok njih 66 % prati stopu pohađanja i završavanja programa.
- Samo nekolicina zemalja prikuplja podatke o ekonomskim i društvenim ishodima ALE-a, kao npr. o zapošljavanju (40 %) ili zdravlju (29 %).
- 81 % zemalja provodi inicijalne programe obrazovanja i obuke za ALE. Ovaj postotak uključuje 92 % arapskih zemalja, ali samo 67 % zemalja u Latinskoj Americi i Karibima. Samo 46 % zemalja kaže da su inicijalno obrazovanje i obuka neophodni za edukatore u oblasti učenja i obrazovanja odraslih.

- U 85 % zemalja se provode programi profesionalnog usavršavanja, dok 54 % navodi da se u okviru njihovih programa ne raspolaže s dovoljno kapaciteta.

8.

UTICAJ UČENJA I OBRAZOVANJA ODRASLIH (ALE) NA ZDRAVLJE I BLAGOSTANJE

Tvorci politika trebaju razumjeti i jačati vezu između učenja i obrazovanja odraslih, zdravlja i blagostanja, iz tri ključna razloga:

- S obzirom na opterećenost javnih budžeta zdravstvene zaštite, ALE može biti isplativ način informiranja ljudi o preventivnim zdravstvenim mjerama i usvajanju zdravih oblika ponašanja.
- Naše današnje razumijevanje zdravlja uključuje i blagostanje. Učenje i obrazovanje mogu pomoći ljudima da preuzmu veći dio kontrole nad kvalitetom i smislom njihovih života te da razviju kompetencije za snalaženje u stresnoj svakodnevici.
- U Ciljevima održivog razvoja se poziva na politike „cjelokupne upravljačke strukture”², a brojne studije pokazuju da čovjekovo zdravlje zavisi od puno više faktora a ne samo od sistema zdravstvene zaštite.

89% zemalja se slaže da učenje i obrazovanje odraslih vrlo pozitivno utiče na zdravlje i blagostanje.

² Pojam „whole-of-government” podrazumijeva, između ostalog, integriranu međusektorsku saradnju uz optimalno korištenje raspoloživih resursa i instrumenata kako bi se prevazišla fragmentiranost javnog sektora i izolirano djelovanje (op. prev.).

Put od boljeg obrazovanja do boljeg zdravlja je rijetko linearan. Tokom života se obrazovne i zdravstvene potrebe čovjeka konstantno mijenjaju, kao i način na koji stiče znanja, vještine i obrasce ponašanja. Osim toga, obrazovne i zdravstvene potrebe variraju u zavisnosti od društveno-ekonomskog i kulturološkog konteksta; ono što se u jednoj zajednici smatra zdravim ponašanjem, u drugoj sredini smatraju nezdravim i sl.

Ipak, rezultati ankete za *GRALE III* pokazuju da se 89 % zemalja slaže oko toga da učenje i obrazovanje odraslih vrlo pozitivno utiče na lično zdravlje i blagostanje. Štaviše, dokazi za pozitivnu vezu između zdravlja i obrazovanja su snažni. Za pojedinca dobro zdravlje znači bolje ishode učenja i pozitivniji angažman u porodici, zajednici i na radnom mjestu. Za društvo, zdravo stanovništvo znači razvijeniji ljudski kapital i aktivniji doprinos ekonomiji i životu zajednice. Vodeće studije ističu niz specifičnih dobiti od ALE-a:

- **Zdraviji oblici ponašanja i stavovi:**
Obrazovane osobe češće usvajaju zdrave životne stilove i znaju kako voditi računa o zdravlju. ALE može pomoći ljudima da steknu samopouzdanje i znanje o korištenju zdravstvenih usluga.
- **Duži životni vijek i život bez invaliditeta:**
Obrazovane osobe žive duže, a kvalitet života im je rjeđe narušen posljedicama invaliditeta i bola.
- **Manje oboljenja uzrokovanih životnim stilovima:**
Obrazovane osobe rjeđe pate od srčanih oboljenja, infarkta i dijabetesa. ALE može pomoći u osvještavanju o štetnosti nezdrave ishrane i zagađenja okoliša.

Istraživanja pokazuju da učenje i obrazovanje odraslih povećava šanse na tržištu rada, ali ipak više muškaraca nego žena učestvuje u stručnim obukama.

9.

UČENJE I OBRAZOVANJE ODRASLIH I VJEŠTINE ZA ZAPOSŁJAVANJE I TRŽIŠTE RADA

Svijet rada postaje sve kompleksniji i neizvjesniji:

- Nove tehnologije mijenjaju tipove vještina koje su ljudima potrebne na radnom mjestu. Odrasli trebaju podršku pri sticanju novih vještina i snalaženju sa fizičkim, mentalnim i emocionalnim zahtjevima tržišta rada.
- S obzirom na duži životni vijek, starijim generacijama treba posebna podrška ako žele ostati duže na tržištu rada.
- Prekogranične i ruralno-urbane migracije predstavljaju prilike i izazove za tržišta rada, kako u zemljama i gradovima domaćina tako i u onim koje su migranti napustili.

ALE može pomoći ljudima da se prilagode ovim promjenama. Velik broj istraživanja pokazuje da ALE ima pozitivne ishode na tržištu rada za pojedince, poslodavce, društvo i ekonomiju. Obrazovanje dopunjuje i poboljšava vještine, a stručne osobe se lakše zapošļavaju, uspješnije su i fleksibilnije na tržištu rada, te bolje zarađuju. Za organizacije i privredu ova individualna dobrobit znači viši nivo produktivnosti, poduzetništvo, porezne prihode i ekonomski rast generalno.

ALE također ima i indirektnih uticaja na tržište rada. Doprinosi poboljšanju zdravlja i blagostanja, povećava samopouzdanje ljudi i sposobnost organizacije života. Sve to može biti značajno za zadovoljstvo i predanost na poslu, zdraviju radnu snagu te funkcionalnija tržišta rada i socijalnu koheziju.

Kako bi se maksimirali pozitivni učinci učenja i obrazovanja odraslih, tvorci politika se moraju uhvatiti u koštac s problemom rodne nejednakosti. Povećanje (ženske) radne snage može značajno ubrzati ekonomski rast. Ali programi stručnih obuka – oblik učenja i obrazovanja odraslih najdirektnije vezan za finansijsku dobit – često su usmjereni na muškarce i oni ih najčešće i pohađaju. 54 % zemalja koje su sudjelovale u istraživanju za *GRALE III* navodi da muškarci više od žena participiraju u stručnim obukama. Uprkos

novim zakonima i programima koji zabranjuju diskriminaciju, društvene norme i dalje sputavaju žene pri zapošljavanju i sticanju dobiti na osnovu njihovog obrazovanja.

Rasprostranjenost nejednakosti može značajno uticati na rezultate učenja i obrazovanja odraslih na tržište rada. U slučajevima visoko izražene nejednakosti, nacionalni prosjek može pokazati poboljšanja u obrazovanju, produktivnosti i inovativnosti, ali sakriti položaj marginaliziranih grupa koje su često izložene eksploatatorskim i nereguliranim radnim uvjetima. Poslodavci radije ulažu u učenje i obrazovanje radnika s već priznatim kvalifikacijama. Programi opismenjavanja su potrebni kako bi se ugroženim grupama pomoglo da steknu znanja o tržištu rada, zadrže radno mjesto ili lakše nađu posao.

Uticaj učenja i obrazovanja odraslih također zavisi od tržišnih strategija koje poslodavci i tvorci politika koriste da pojačaju produktivnost. Ako je strategija usmjerena na poboljšanje vrijednosti roba (tržišno natjecanje na temelju kvaliteta), postoji jasan poticaj za ulaganje u ALE, budući da se tako jačaju inovativnost i razvoj. Ako je strategija samo smanjivanje troškova (cjenovno orijentirana), ni poslodavci, a ni uposlenici neće biti spremni za ulaganje u ALE.

Većina zemalja vjeruje u važnost ALE-a za tržište rada. Više od polovine zemalja koje su sudjelovale u istraživanju smatra da ALE ima „jak” ili „umjeren” uticaj na zapošljivost. Na pitanje o tome koji oblici ALE-a imaju najpozitivniji učinak, 53 % zemalja navodi inicijalno stručno obrazovanje i obuku. 53 % također ističe da se njihova baza znanja na tržištu rada povećala u odnosu na 2009. Pojedinci vjeruju da ALE povećava njihove šanse za zapošljavanje. U zemljama koje su sudjelovale u OECD-ovoj PIAAC studiji o vještinama odraslih, 80 % do 90 % odraslih kaže da koristi programe ALE-a zbog razloga vezanih za posao.

Uprkos snažnim dokazima i pozitivnoj percepciji, javna ulaganja u učenje i obrazovanje odraslih su još uvijek neprimjerena. Javna ulaganja mogu biti i poticaj za pojedince i kompanije da investiraju, naprimjer kroz instrumente podjele troškova ili ublažavanja rizika. Kako bi obezbijedili dodatne poticaje, tvorci politika trebaju promovirati priznavanje i validaciju svih oblika učenja i obrazovanja odraslih, povezujući pri tome neformalno obrazovanje i informalno učenje s priznatim kvalifikacijama. To uključuje

i borbu protiv stigme vezane za neformalno učenje i obrazovanje odraslih i druge „nižerangirane” oblike obrazovanja.

ALE može ohrabriti ljude da postanu tolerantniji u pogledu različitosti, pozorniji u pogledu pitanja održivosti, a svjesniji značaja umjetnosti, etike i kulturnog naslijeđa.

Agenda za održivi razvoj 2030. nudi ključan politički impuls za ulaganje u ALE. U okviru Cilja za obrazovanje (SDG 4.), četiri se aspekta vežu direktno za učinke na tržištu rada. ALE može predstavljati i značajan doprinos Cilju 8., koji se fokusira na zapošljavanje i dostojanstven rad za sve.

10.

ZNAČAJ UČENJA I OBRAZOVANJA ODRASLIH ZA DRUŠTVO, GRAĐANSTVO I ŽIVOT U ZAJEDNICI

Hamburška deklaracija o učenju odraslih, usvojena na Petoj međunarodnoj konferenciji o obrazovanju odraslih, CONFINTEA V 1997. godine, ističe da je „obrazovanje odraslih kako posljedica aktivnog građanstva tako i uslov za potpuno učešće u društvu”. To implicira da ALE može dovesti do društvenih promjena ali i da građanske i socijalne strukture utiču na dostupnost i kvalitet ALE-a.

Postoje snažni dokazi da ALE može pomoći građanima da postanu aktivniji i snalažljiviji članovi svojih zajednica. ALE ne samo da pomaže pojedincima da poboljšaju svoju jezičku i numeričku pismenost i praktične vještine nego jačaju i životne vještine kao što su otpornost, samopouzdanje i rješavanje problema. ALE može ohrabriti ljude da postanu tolerantniji u pogledu različitosti, pozorniji u pogledu pitanja održivosti, i svjesniji značaja umjetnosti, etike i kulturnog naslijeđa.

Sve gore navedene koristi od učenja su dobrobiti po vlastitom pravu. Međutim, one mogu proizvesti i šire, društvene, koristi. U svijetu koji oblikuju društvene promjene, migracije i etnička heterogenost, ALE

može pomoći pri promociji društvene kohezije i stvaranju tolerantnih i povjerljivih društava. Također može opskrbiti ljude kapacitetima i znanjem potrebnim za sudjelovanje u političkom životu.

66 % zemalja navodi da programi opismenjavanja pomažu razvoj demokratskih vrijednosti, mirnog suživota i solidarnosti u zajednici.

Dvije trećine zemalja koje su sudjelovale u anketi *GRALE-a III* navode da programi opismenjavanja pomažu razvoju demokratskih vrijednosti, mirnog suživota i solidarnosti u zajednici. ALE može osnažiti ugrožene grupe stanovništva i poboljšati njihovu društvenu povezanost i komunikacijske vještine. To, s druge strane, može pomoći pri uvezivanju sa širom zajednicom i tržištem rada, promovirajući društvenu integraciju. Kao što je potvrđeno 2013. godine u Pekinškoj deklaraciji o izgradnji gradova koji uče, ALE potiče „zajednice koje uče” i „gradove koji uče” koji su u stanju iznaći rješenja na glavne izazove poput održivosti okoliša.

Društveni razvoj i razvoj zajednice zavise i od kapaciteta žena. UNESCO procjenjuje da 481 milion žena, od 15 godina i iznad, još uvijek nisu na osnovnom nivou pismenosti, a u subsaharskoj Africi samo je dvije trećine djevojaka pismeno. Žene još uvijek nemaju dovoljno mogućnosti za učešće u programima ALE-a. Na radnim mjestima nemaju dovoljno prilika za usavršavanje, a njihove sposobnosti se ne vrednuju pravedno. ALE može senzibilizirati dječake i muškarce za pitanja rodne jednakosti i ono što mogu poduzeti kako bi postigli promjene.

Najugroženije i najsiromašnije grupe ljudi su najčešće isključene iz aktivnosti učenja i obrazovanja odraslih. Osobe s invaliditetom, hroničnim oboljenjima i poteškoćama u učenju, naprimjer, su među onima do kojih programi ALE-a najteže dopiru.

Agenda za održivi razvoj 2030. predstavlja novi politički impuls vladama koje promoviraju ALE za bolje društvene ishode. Podcilj 4.7 Četvrtog cilja održivoga razvoja je ovdje naročito relevantan (vidi okvir 2).

Okvir 2

Cilj 4. Održivog razvoja, Podcilj 4.7

„Do kraja 2030. osigurati da svi učenici steknu znanja i vještine potrebne za unapređenje održivog razvoja, između ostalog i putem obrazovanja za održivi razvoj i održive stilove života, ljudska prava, rodnu jednakost, promociju kulture mira i nenasilja, globalno građanstvo i poštovanje kulturne različitosti i doprinosa kulture održivom razvoju.”

U mnogim zemljama se u političkim smjernicama priznaje relevantnost učenja i obrazovanja odraslih za promociju aktivnog građanstva i socijalne inkluzije. Međutim, politike često prioritet daju ekonomskim ciljevima, fokusirajući se više na formalni ALE i ishode tržišta rada nego na neformalni ALE, što često daje manje opipljive rezultate u zajednici.

11.

LEKCIJE I TRENDOVI ZA BUDUĆNOST UČENJA I OBRAZOVANJA ODRASLIH

Rezultati istraživanja za *GRALE III* ukazuju na napredak u učenju i obrazovanju odraslih. Međutim, taj napredak je još uvijek nejednak i neizvjestan.

Pismenost, koju uključuje pravo na obrazovanje i koja predstavlja osnovu za cjeloživotno učenje, ostaje veliki globalni izazov. Oko 758 miliona ljudi još uvijek ne zna čitati i pisati. Samo 17 od 73 zemlje, sa stopom pismenosti ispod 95 % u 2000. godini, su uspjele postići međunarodni cilj unapređivanja pismenosti odraslih za 50 % do 2015. godine.

Velika većina zemalja koje su sudjelovale u anketi *GRALE-a III* identificirala je odrasle s niskim nivoom bazičnih vještina kao glavnu ciljnu grupu njihovih ALE programa. Napori se i dalje ulažu i na globalnom nivou. UNESCO je pokrenuo Global Alliance for Literacy (GAL) u okviru cjeloživotnog učenja, koja će ujediniti javne i privatne sektore u borbi za

dostizanje novih ciljeva vezanih za pismenost unutar 4. cilja održivog razvoja. U međuvremenu, novi koncepti pismenosti prepoznaju pismenost ljudi na različitim nivoima. U Preporukama za učenje i obrazovanje odraslih (2015.) se tvrdi da ALE podržava odrasle u kontinuumu učenja i dostizanja većih nivoa stručnosti.

Rodna nejednakost u obrazovanju ostaje velika prepreka održivom razvoju. Nasilje nad djevojkama i ženama je rasprostranjeno. Diskriminacija na radnom mjestu je barijera za žene koje su direktno pogođene ali i za njihove porodice, zajednice i društva koji ne mogu profitirati od njihovog obrazovanja.

Procesi prikupljanja podataka o ALE-u su u mnogim zemljama poboljšani. Četiri od pet zemalja za GRALE III navodi da su od 2009. godine razvile učinkovitije sisteme monitoringa i evaluacije. Međutim, još uvijek je vrlo teško doći do solidnih podataka. Izazov je činjenica da različite javne institucije i privatni akteri dijele odgovornost ponude učenja i obrazovanja odraslih i upravljanja znanjem. Osim toga, ALE koje se odvija u neformalnom i informalnom okruženju je teško kvantificirati i mjeriti.

12.

UČENJE I OBRAZOVANJE ODRASLIH U AGENDI ZA ODRŽIVI RAZVOJ 2030.

Agenda za održivi razvoj 2030. i Akcioni okvir za obrazovanje 2030. odlučno koriste učenje i obrazovanje odraslih (ALE) u globalnim naporima da se iskorijeni siromaštvo, promoviraju ravnopravnija društva i održivi razvoj. Pri tome su odrasli identificirani kao učenici koji zahtijevaju pažnju. Nekoliko ciljeva održivog razvoja eksplicitno poziva na promjene odnosno unapređivanje oblasti učenja i obrazovanja odraslih. Podciljevi također obuhvataju sva tri područja učenja pomenuta u Preporukama za učenje i obrazovanje odraslih (2015.): pismenost; kontinuirana obuka i profesionalni razvoj; aktivno građanstvo. Agenda za održivi razvoj do 2030. jače se fokusira na ALE nego Milenijski razvojni ciljevi, a njen uticaj doseže dalje od specifičnih ciljeva i podciljeva. Agenda sadrži sljedeće implikacije po pitanju politika u zemljama koje nastoje transformirati ALE do 2030.:

80% zemalja navodi da su razvile učinkovitije sisteme monitoringa i evaluacije učenja i obrazovanja odraslih od 2009.

1. Obrazovanje, uključujući ALE, je fundamentalno ljudsko pravo. Izazov u ostvarenju ovog prava, u slučaju obrazovanja odraslih a za razliku od inicijalnog obrazovanja, leži u tome da je teško zamisliti i obrazovanje odraslih kao besplatno i obavezno. Međutim, zemlje će morati osigurati učinkovit pristup kvalitetnom obrazovanju. Pod učinkovitošću se ovdje smatra adekvatno informiranje odraslih o mogućnostima za učenje i obrazovanje, te osiguravanje finansijske i drugih oblika podrške kako bi se te mogućnosti mogle optimalno iskoristiti.
2. ALE je dio izbalansiranog obrazovnog života. Koncept cjeloživotnog učenja predstavlja izazov za dosadašnje tendencije da se fokusira (i ulaže) na rano životno doba. Trenutna izdvajanja nisu dovoljna da odgovore na potrebe miliona učenika koji napuštaju školovanje bez bazičnih vještina, 120 miliona djece i mladih koji nikada nisu pohađali školu, i mnogih odraslih koji moraju usavršavati svoje vještine na radnim mjestima i u zajednicama.
3. ALE je dio holističke, međusektorske agende. Različite politike i prakse ne mogu više biti tematizirane zasebno. Prepreke, poput diskriminacije na tržištu rada, mogu se prevazići samo ako se ALE i druge oblasti politike razmatraju zajedno. Zemlje prepoznaju potrebu za međusektorskim pristupima, ali pojedini sektori nastavljaju štiti vlastite interese, dok administrativne odredbe sprečavaju međusektorsko ko-finansiranje.
4. Potrebna je intenzivnija saradnja brojnih interesnih strana. Ovo naročito važi za ALE, gdje pružanje i finansiranje programa obuhvata širok spektar različitih aktera, uključujući vlasti, privatne organizatore, poslodavce, organizacije civilnog društva kao i same polaznike.

5. ALE mora postati dio podatkovne revolucije. Akcioni okvir za obrazovanje 2030. poziva na unapređivanje procesa monitoringa i izvještavanja u obrazovanju i „kulturu istraživanja i evaluacije” kako bi se unaprijedile politike. To je velik izazov, naročito u oblasti ALE-a, gdje je baza znanja još uvijek slaba, čak i u zemljama s visokim dohotkom. Svi naponi za efikasno prikupljanje kvalitetnih podataka moraju uzeti u obzir raspoložive resurse i pažljivo postaviti prioritete.

Učenje i obrazovanje odraslih mora biti dio podatkovne revolucije.

Mnogi od ciljeva održivoga razvoja (SDG) sadrže implikacije za ALE, uključujući Cilj 3. (zdravlje), Cilj 5. (rodnu ravnopravnost), Cilj 8. (svijet rada) i Cilj 11. (otpornost gradova). Cilj 4. se izričito odnosi na obrazovanje i cjeloživotno učenje, s ciljem da „osigura inkluzivno i kvalitetno obrazovanje i promovira mogućnosti cjeloživotnog učenja za sve”. Od sedam podciljeva u okviru Cilja 4. održivog razvoja, sljedećih pet se odnosi direktno na učenje i obrazovanje odraslih:

- podcilj 4.3 poziva države da osiguraju pristup tehničkom, stručnom i tercijarnom obrazovanju;
- podcilj 4.4 poziva države da omoguće ljudima više prilika za obuku kojom će sticati vještine potrebne za pronalaženje pristojnog posla;
- podcilj 4.5 poziva države da uklone nejednakosti među spolovima u obrazovanju;
- podcilj 4.6 poziva države da osiguraju „jezičku i numeričku pismenost svih mladih i značajnog postotka odraslih”;
- podcilj 4.7 pokriva obrazovanje za održivi razvoj, ljudska prava, rodnu jednakost, mir i globalno građanstvo.

PRIDRUŽITE SE GRALE ZAJEDNICI

GRALE ne nastoji ponuditi jedan najbolji praktični model u učenju i obrazovanju odraslih (ALE). Međutim, on ipak poziva zemlje da preduzmu hitne korake za primjenu principa cjeloživotnog učenja u praksi. Čitaocima ohrabrujemo da „zarone” u rezultate i analize predstavljene u ovom izvještaju, kao i ideje i inovativne praktične slučajeve. Čitaocima također pozivamo da posjete *GRALE* web-stranicu³, koja koristi anketu *GRALE-a III* kako bi se predstavila velika količina podataka o ALE-u. Korisnici mogu pratiti napredak u svojim zemljama i porediti iskustva s kolegama. Analitičari imaju mogućnost razmotriti podatke za stvaranje potpunije slike stanja ALE-a na globalnom nivou. Tokom srednjoročnog ispitivanja CONFINTEA-e VI, predstavnici država će razmotriti kako *GRALE* na najbolji način može pratiti napredak u narednim godinama. Izazov će biti razvijanje integrativnog pristupa, koji obuhvata sve obaveze u oblasti ALE-a preuzete u okviru Preporuka za učenje i obrazovanje odraslih (2015.), Agendi za održivi razvoj 2030., Akcionom okviru za obrazovanje 2030. i Belémskom okviru za akciju. *GRALE IV*, predviđen za 2019. godinu, fokusirat će se na indikatore koji omogućavaju efikasniji monitoring i evaluaciju učenja i obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja. UNESCO-ov Institut za cjeloživotno učenje se raduje razmjeni sa čitaocima i partnerima u procesu pripreme *GRALE-a IV*.

Neslužbeni prevod: DVV International – Ured za Bosnu i Hercegovinu.

³ <http://uil.unesco.org/adult-education/global-report-on-adult-learning-and-education>

Objavljeno 2016. godine

Izdavač:

UNESCO Institute for Lifelong Learning

Feldbrunnenstraße 58

20148 Hamburg

Njemačka

©UNESCO Institute for Lifelong Learning

UNESCO Institut za cjeloživotno učenje (UIL) je neprofitni međunarodni institut UNESCO-a.

Institut se bavi istraživanjem, izgradnjom kapaciteta, umrežavanjem i izdavaštvom u oblasti cjeloživotnog učenja sa fokusom na kontinuirano obrazovanje, pismenost i neformalno obrazovanje. Njegove publikacije su vrijedan resurs za istraživače, organizatore, tvorce politika i praktičare u obrazovanju.

Dok su UIL-ovi programi uspostavljeni u skladu sa odredbama UNESCO Generalne skupštine, publikacije Instituta su samo njegova odgovornost. UNESCO nije odgovoran za sadržaje publikacija.

Gledišta, odabir podataka i izražena mišljenja su autorska i ne odražavaju nužno službene stavove UNESCO-a i UIL-a. Korišteni nazivi i pojmovi, kao i prezentirani materijali, ne impliciraju izražavanje bilo kakvih mišljenja u ime UNESCO-a i UIL-a u pogledu pravnog statusa bilo koje države ili teritorije, ili njihovih vlasti, ili u pogledu određivanja graničnih područja bilo koje države ili teritorije.

Fotografije naslovnice izvornika

S lijeva na desno:

© HeroImages/GettyImages

© G.M.B. Akash/Panos

© GiacomoPirozzi/Panos

© INEA

© M. Crozet/International Labour Organization

Dizajn izvornika

Christiane Marwecki

Štampa izvornika

Albert Schnell GmbH

Publikacija je dostupna u Open Access pod licencom Attribution-ShareAlike 3.0 IGO (CC-BY-SA 3.0 IGO). Korištenjem sadržaja ove publikacije obavezujete se na poštivanje uvjeta UNESCO Open Access Repository (<http://www.unesco.org/open-access/terms-use-ccbzsa-en>).